

Gärna höjd lön i Bangladesh – men först rejäla fackliga rättigheter

Dagens Nyheter den 14 februari 2018

Ytterst små prisskillnader i klädbutiken skulle kunna göra stor skillnad för fabriksarbetarna – i teorin. Att stärka de anställdas förhandlingsposition är i praktiken viktigare.

Tre kronor dyrare skjortor - det är vad konsumenter i västvärlden skulle behöva betala för att möjliggöra en fördubbling av lönen för de textilarbetare som tillverkar plaggen. Beräkningen som gjorts av Sasja Beslik, chef för hållbara finanser inom Nordea, dyker upp då och då i debatten om den globala kapitalismen. Det är ett räkneexempel som manar till eftertanke.

Någon kanske invänder att beräkningen inte är exakt, eller att det är svårt att genomföra en prishöjning som oavkortat går till höjda löner utan att ätas upp på vägen av vinstmarginaler, skatter och tullar. Sådana invändningar missar poängen, som är att med ett enkelt räkneexempel illustrera de enorma globala välståndsklyftor som gör det möjligt för konsumenter i rika länder att köpa kläder och prylar till priser som ofta är lägre än någonsin.

Beräkningen öppnar också för ett intressant tankeexperiment: Vad skulle hända om något av västvärldens storföretag plötsligt lyckas genomdriva en dubblering lönerna för exempelvis textilarbetare i Bangladesh eller för de kinesiska fabriksarbetare som sätter ihop våra surfplattor och telefoner?

Först bör konstateras att redan före en dubblering är de löner som betalas tillräckliga för att locka den mängd arbetskraft som behövs. Fabrikerna måste helt enkelt erbjuda en mix av löner och arbetsvillkor som av arbetarna uppfattas som bättre än de alternativ som finns. Flera studier har bekräftat att så är fallet. Till och med de företag som anklagas för så kallade sweatshops har anställda som tjänar mer än genomsnittet i landet. Den nyfikne kan med fördel kika närmare på ekonomen Benjamin Powells bok "Out of poverty - sweatshops in the global economy" som gavs ut 2014 av Cambridge University Press.

För nationalekonomer är detta emellertid varken nytt eller särskilt kontroversiellt. Redan 1997 skrev den numera världsberömda ekonomen Paul Krugman en artikel som var ett veritabelt brandtal till försvar för användandet av billig arbetskraft i utvecklingsländer och hette just "In praise of cheap labor".

Många ekonomer analyserar inte frågan längre än så. Det är emellertid en både möjlig och rimlig åsikt att fabriksarbete förvisso är bättre än de alternativ som står till buds, men att det likväl vore önskvärt med kraftiga löneökningar. Om fabrikslönerna kunde dubblas genom en prishöjning med bara några kronor per plagg, vore det inte självklart bra?

För att besvara den frågan får vi fundera kring vad en sådan löneökning skulle innebära. Fabriksjobben är åtråvärda eftersom de konkurrerar med alternativen: fattigdom på landsbygden, sakletare på soptippen och prostitution. Om lönen dubblas blir jobben till rena guldklimpar.

Avsevärt fler skulle lämna sin nuvarande sysselsättning i hopp om att få ett fabriksjobb. Mängden jobb som erbjuds kommer emellertid inte att öka, om något kommer färre att efterfrågas när arbetskraften blivit dyrare.

En dubbling av lönerna skulle således kraftigt öka antalet sökande per plats, och konkurrensen om de åtråvärda fabriksjobben skulle bli stenhård. Arbetarnas förhandlingsposition skulle försämrats rejält, och att säga att rekryteringsprocessen skulle få problem med korruption och konflikter är ett kraftigt understatement. Andra arbetsgivare i landet skulle sannolikt få svårt att hänga med i löneutvecklingen, och därmed få svårt att behålla sin personal.

Snabba och kraftiga löneökningar i enstaka delar av ett lands ekonomi är således en strategi med många risker vilka måste vägas mot fördelarna för dem som skulle gynnas. Finns det något säkrare alternativ för den som vill förbättra för utsatta arbetare? Svaret är att det finns flera.

Den bekväma strategin är att låta länder utvecklas på sina egna villkor och låta löner bestämmas av de val som människor i landet gör utan att moralisera över dem. Det leder inte till att världsfattigdomen avskaffas imorgon eller ens nästa år, men det är denna utveckling som bidragit till minskad fattigdom och ökade löner i utvecklingsländerna under flera decenniers tid.

Kinesiska fabriksarbetare tjänade 2016 nästan 4 dollar i timmen, en ökning med över 60 procent på fem år. Det är långt ifrån europeiska lönenivåer, men det är också en bra bit från den absoluta fattigdomsgränsen som brukar sättas vid 2 dollar om dagen.

Den som vill välja en mindre bekväm strategi börjar lämpligen med att erkänna att det är synnerligen svårt för oss i Sverige att avgöra vad som är en rimlig löneökning för fabriksarbetare i Bangladesh eller Kina. Däremot kan vi bidra till att de som faktiskt vet – arbetarna själva – får mer att säga till om.

Det är arbetarna som vet om högre lön är viktigare än fler personaltoiletter, och det är arbetarna som har intresse av att höja lönen så mycket som möjligt – men inte så mycket att fabriken blir olönsam och läggs ned. Allt som stärker arbetarnas förhandlingsposition kan bidra till att påskynda utvecklingen.

Nästa gång du köper en billig skjorta, fråga gärna vad textilarbetarna har i lön - men fråga ännu hellre om de har rätt att bilda fackföreningar.

Andreas Bergh